

HOE DE SINT-PIETERSVUREN UIT GENT EN OOST-VLAANDEREN VERDWENEN

Luc Devriese

Een ongewone, nu verdwenen feesttraditie betreft de Sint-Pietersvuren (30 juni: feest van Sint-Petrus en Paulus, in Vlaanderen bekend als Sinte-Pietersdag en Sint-Pietersnacht: van de 29ste naar de 30ste). Oorspronkelijk waren dat Sint-Jansvuren (24 juni: feest van Sint-Jan-de-Doper, Sint Jan-Baptist), een overblijfsel van de heidense midzomernachtvieringen. Het is een thema dat in volkskundige teksten ruim aan bod kwam. In deze bijdrage willen we voor al het verdwijnen van deze intrigerende traditie beschrijven.

Betekenis en verspreiding

We ontleen de hiernavolgende uitleg in licht bewerkte vorm aan de uiterst interessante scriptie (Ugent, 2001) van Katleen De Beukeleer, integraal raadpleegbaar op het internet.

De viering van Sint Jan en Sint Pieter ging gepaard met het aansteken van grote vreugdevuren, wat de volkskundigen unaniem heeft doen besluiten dat deze dagen overblijfselen zijn van midzomernachtvieringen. Sint Pieter stelde tijdens de contrareformatie Sint Jan echter volledig in de schaduw. De Sint-Pietersviering werd door de kerk enorm gepromoot. Sint Petrus werd immers als de stichter van de rooms-katholieke kerk beschouwd, terwijl de aandacht die Sint-Jan de Doper vanwege de protestanten kreeg, hem ietwat verdacht maakte in R.K. kringen. Het resultaat was dat er in de negentiende eeuw in Vlaanderen nauwelijks meer sprake was van Sint-Jansvuren (in 1940 in Oost-Vlaanderen nog slechts in twee gemeenten). Dit in tegenstelling tot bv. verschillende streken in Frankrijk.

De Sint-Pietersvuren daarentegen waren volgens De Cock (*Volkskunde*, 1912, p. 251-252) rond 1860 in Vlaanderen nog zeer algemeen. Alhoewel ze in zijn tijd, vijftig jaar, later ook al fel verminderd waren, bleek dit ritueel rond 1940 in Oost-Vlaanderen nog verrassend veel voor te komen. Aan de hand van een rondvraag uit 1939 in Oost-Vlaanderen liet Paul De Keyser in 1942 een artikel verschijnen in het tijdschrift *Volkskunde* (p. 145-170) over de Sint-Jans- en Sint-Pietersvuren in deze provincie. Het is dankbaar materiaal omdat het een uiterst degelijke wetenschappelijke basis heeft. Hij kwam — geheel in de ban van het toenmalige enthousiasme rond het Nederlands-Vlaamse volkskundige atlasproject — tot een mooi overzichtskaartje over de Sint-Jans- en Sint-Pietersvuren. Hij geeft daarnaast ook per gemeente een beschrijving van de manier waarop Sint Pietersavond of -dag gevierd werd en een hele reeks referenties naar Gentse voorgeboden tot aan de calvinistisch bewind (1578).

Deze praktijken, die in verband gebracht worden met louterend vuur, hadden niet enkel een rituele achtergrond. In de rurale samenleving, die Pieter Breugel de Oude en zijn tijdgenoten zo schitterend illustreerden, was dat een belangrijke dag: inboedels van stopgezette bedrijven werden openbaar verkocht tijdens 'vendities', hooi werd geveild, nieuwe pachten gingen in. Pol Heyns verhaalt in zijn interessante *Antieke Kalenderprenten* (Davidsfonds, zonder jaartal, vermoedelijk 1945, p. 111-127) uitgebreid hoe boerenknechten en dienstmeiden op die midzomerdag dikwijls afscheid namen van hun oude bazen en feestelijk naar een nieuwe bestemming trokken. Lodewijk Lievevrouw-Coopman (1862-1951) beschreef in zijn *Spelen mijner jeugd* (gent, 1952, p. 25-26) het gebeuren in het 19de-eeuwse Gent onder de titel 'Schooien op St. Pietersdag (29 juni)'. Het was een nogal brutale vorm van bedelen door kinderen die volgens deze tijdgenoot uit Gent verdween rond 1870. Er was al langer geen sprake meer van vuurtjes in de stad. Die waren samen met het bedelen al veel eerder verboden, zoals we hieronder zullen zien, maar het bedelen door kinderen op die dag bleek moeilijker uit te roeien. Er werden naast nonsensliedjes ook bedelliedjes gezongen zoals dit:

"Ne cent voor Sente Pieterre,
Ne cent voor Sente Blok!"

Was er iemand die niets gaf, dan liet men die enkele stappen verder lopen en snauwde dan:

"Wilde nie geven, hangt (of steekt) u op!"

Verboden

De 'vuurfeesten' werden bij ons vanaf de zestiende eeuw sterk tegengegaan door de overheden. De traditie van het Sint-Pieters- (Sint-Jans)feest met de bijhorende vuren was echter ongemeen krachtig, want ze overleefde eeuwenlang telkens herhaalde verboden van kerkelijk en wereldlijke overheden. Voor Gent kwam een eerste er in 1542 (Voorgeboden, Register BB, f. 299). Echter zonder veel resultaat. Hiervan getuigt volgende tekst die van bijna drie eeuwen later dateert.

BESLUYT medebrengeude verbod van te bedelen of geld te vragen op voorwendsel van Sint Pietersfeest, als ook verbod van vuer te maken in de straten voor het zelve voorwerp

Van den 2 juni 1818

*BURGEMEESTER en SCHEPENEN der stad GEND,
In aendacht nemende dat, onder voorwendsel van Sint Pietersfeest en het maken van vuer ter dier gelegenheyd, veele persoonen en naementlyk kinderen, vermeynen openbaerlyk te mogen geld vragen; dat grote ongevallen zouden*

konnen ontstaen uyt de gewoonte van in sommige ploetsen vuer te moeken, in het midden der straeten en publieke plaetsen; willende zoo schandelyke misbruyken doen ophouden, en alle perykelen vermeyden;
Gezien de wet van den 8 moerte 1818;

BESLUYTEN hetgeen volgd (sic):

ART. 1. *Het is verboden te bedelen of geld te vraegen, onder voorwendsel van Sint Pietersfeest en het moeken van vuer ter dier gelegenheid.*

2. *Het is insgelyks verboden in het midden der straeten of publieke plaetsen der stad, vuer te moeken, 't zy op den feestdag van Sint Pieter, 't zy ten allen anderen tyde, zonder toelaeting der regeering (in de Franse tekst: administration).*

3. *De overtreeders der voorgaende schikkingen zullen gestraft worden met eene boet van een tot zeven guldens nederlands ten profyte van het werkhuis van weldaedigheid, en indien er staffe is (in het Frans; s'il y a lieu), met een gevang van een tot dry dagen.*

4. *De ouders, voogden enz., zijn burgerlyk verantwoordlyk voor hunne kinderen, wezen, enz.*

Het tegenwoordig besluit zal in de twee taelen gedrukt, afgekondigd en aen geplakt worden ter plaetsen en in der maniere als naer gewoonte, en toegezonden worden oen de commissarissen van policie, gelast met deszelfs uytwerking te bewaeken.

Gedaen ten stadhuyze van Gend den 2 juny 1818

Burgemeester en Schepenen

PH. GRAEF DE LENS

ter ordonnantie, den Secretaris ROTTIER

Overgenomen uit Dryoel, J. (1883), *Ville de Gand. Règlements de police avec le texte Flamand*, Hoste, Gent, p. 145-147.

Jozef Vermeulen gaf in Oost-Vlaamse Zanten (1951, jg. 26, p. 91) een kort uittreksel weer uit de *Gazette van Gent* van 11 juli 1843 waarin het hierboven geciteerde verbod aangehaald werd: *Het besluit ... van 2 juni 1818 ... is wederom vernieuwd en aangeplakt*. Blijkbaar was de traditie dus ook in de stad hardnekkig.

Het einde op het platteland

We eindigen met een beschrijving door een eerste klas getuige: Cyriel Buysse *'Sint-Pietersavond!... Wie herinnert zich nog hoe dat vroeger was? In wiens oren klinkt nog als een blijde herinnering het jubelend klappen van de koe-wachters-dzjakken en het gezang en rondeke-dansen van jongens en meisjes om de rood opflakkerende houtvuren? Vergane traditie; vervlogen tijden! Er zijn geen boeren en boerinnen meer. De boerenzonen rijden op motorfietsen en de boerinnen dragen zijden kousen. Sint-Pietersvuur! Zij weten nog nau-*

